

ISBN : 978-93-85804-69-4

- पुस्तक : जनसंचार और तकनीकी हिंदी : विविध आयाम
संपादक : प्रो० अनिल काळे
प्रकाशक : चिन्तन प्रकाशन
3ए/119, आवास विकास, हंसपुरम्, कानपुर - 208 021
✉ chintanprakashan@gmail.com
☎ +91 9450 151 379, +91 8010826379, 72758 97527
🌐 www.chintanprakashan.com
- संस्करण : प्रथम, 2021
© : संपादक
मूल्य : 750.00
शब्द-सज्जा : वंशिका ग्राफिक्स, कानपुर
मुद्रक : वंशिका डिजिटल प्रिन्टर्स, कानपुर

Jansanchar Aur Takniki Hindi : Vividh Aayam

Price : Seven Hundred Fifty Only.

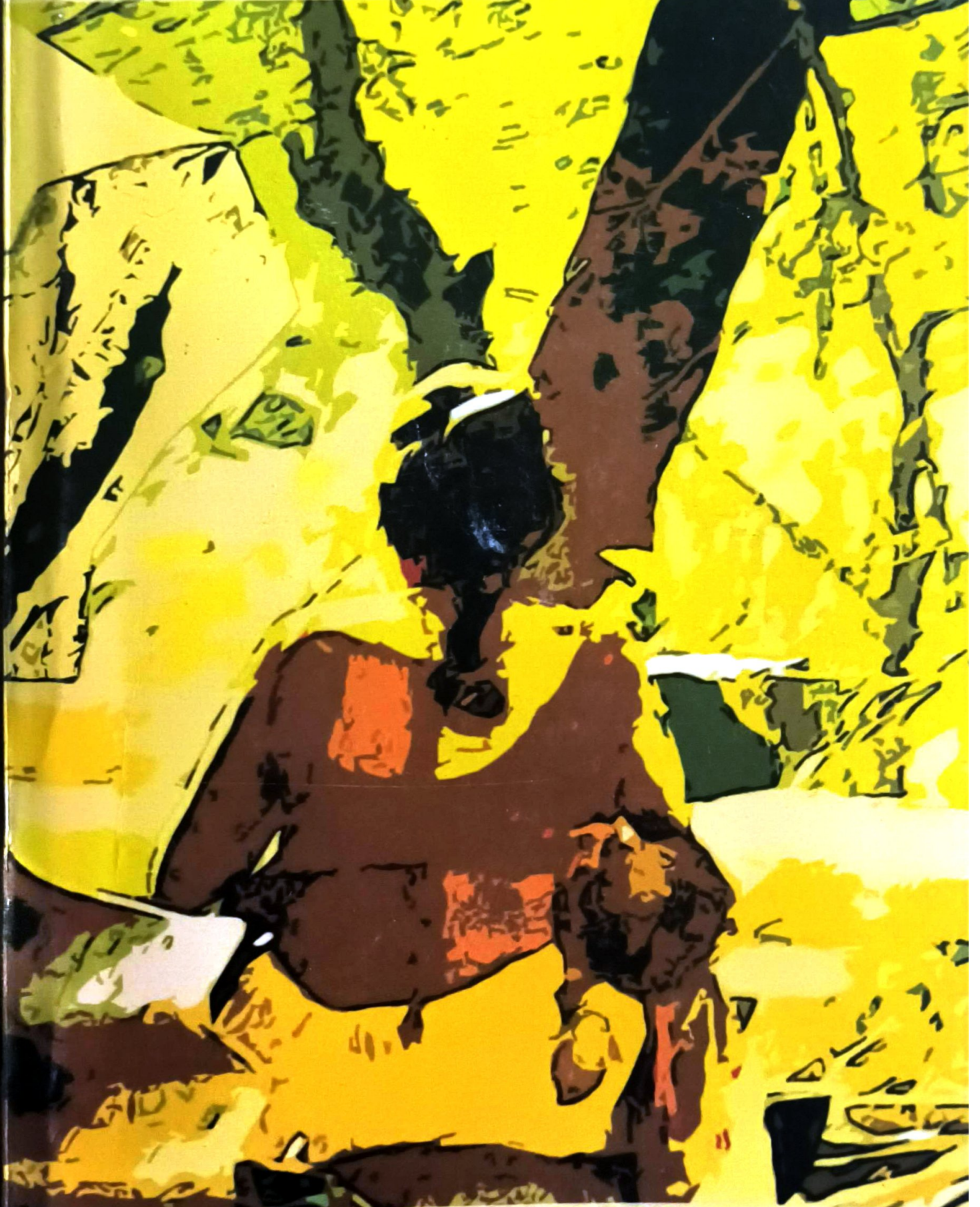
Ed. by. Prof. Anil Kale

---

21. वर्तमान समय और जनसंचार माध्यम	119
डॉ० विष्णु गोविन्दराव राठोड़	
22. हिंदी भाषा एवं मीडिया	124
प्रा० कैलाश के० बच्छाव	
23. पत्रकारिता के विविध आयाम	128
डॉ० मंजु पुरुषोत्तमदास तरडेजा	
24. सूचना और प्रौद्योगिकी के क्षेत्र में हिंदी	133
डॉ० रिना रमेश सुरडकर	
25. संचार माध्यम और भाषिक कौशल का पाठ्यक्रम में स्थान	136
डॉ० दत्तात्रय प्रभाकर डुंबरे	
26. सूचना प्रौद्योगिकी और हिंदी	141
डॉ० संतोष रायबोले	
27. इलेक्ट्रॉनिक मीडिया और हिंदी	146
डॉ० संजय म० महेर	
28. जनसंचार माध्यम और हिंदी	150
प्रा० दशरथ काशीनाथ खेमनर	
29. पत्रकारिता का बदलता स्वरूप	154
डॉ० ईश्वर पवार	
30. हिन्दी अध्यापन में तकनीकी की उपयोगिता	158
डॉ० शेख मोहम्मद शाकिर	
31. साहित्य और फिल्मांकन	161
डॉ० प्रमोद पडवळ	
32. विज्ञापनों में हिंदी भाषा का सशक्त योगदान	168
श्रीमती कांचन शेंदुर्णीकर	

संजीव के साहित्य में आदिवासी चिन्तन

डॉ. संतोष रघुनाथराव रायबोले

संजीव के साहित्य में आदिवासी विमर्श

डॉ. संतोष रघुनाथराव रायबोले

भारतीय प्रकाशन गृह
दिल्ली

ISBN : 978-81-904851-1-1

प्रथम संस्करण : 2021

© लेखक

प्रकाशक

भारतीय प्रकाशन गृह

डी-579, गली नं.15,
भजनपुरा, दिल्ली- 110053

वितरक

मूल्य : ₹ 275/-

आर. के. पब्लिकेशन

मरीन लाइंस, मुम्बई- 400 002

फोन : 9022 521190 / 9821 251190

E-mail : publicationrk@gmail.com

www.rkpublication.in

अक्षर संयोजन : राजेन्द्र मिश्र

आवरण : बंसीलाल परमार

Sanjeev ke Sahitya Main Adivasi Vimarsh by
Dr. Santosh Raghunathrao Raibole

राजकीय भूगोल

डॉ. राजाराम पाटील, डॉ. शिवराम ठाकूर, डॉ. हेमंत पेडणेकर,
डॉ. रामचंद्र काटकर, डॉ. संभाजी पाटील, डॉ. सुमेधा धुरी,
डॉ. बाळू राठोड, डॉ. सुधीर बुवा, प्रा. रिता ठाकूर, प्रा. तेजस जयकर

राजकीय भूगोल

संपादक

लक्ष्मण प्रकाश

प्रा. डॉ. राजाराम पाटील

प्रा. डॉ. शिवराम ठाकूर

पत्राचारविभाग लक्ष्मण प्रकाश

पेठुपुत्री, जि. धावळगाव

प्रकाशक संसद, ळ. ळ.

पेठुपुत्री, जि. धावळगाव

लक्ष्मण प्रकाश

पहिली आवृत्ती -

1 March, 2021

प्रकाशक संसद, ळ. ळ.

© सर्व हक्के सुरक्षित

पेठुपुत्री, जि. धावळगाव

Price : 120/-

मुखपृष्ठ सजावट - प्रा. डॉ. राजाराम पाटील

प्रकाशक - सौ. विद्या विनोद पवार

युनिकॉर्न पब्लिकेशन प्रा. लि. सातारा

प्रकाशक संसद, ळ. ळ.

पेठुपुत्री, जि.

SBN 978-81-931266-3-9

पत्राचारविभाग लक्ष्मण प्रकाश

अनुक्रमाणिका

नं.	प्रकरण	पा.नं.
	मनोगत	iii
1	1.1 राजकीय भूगोल व्याख्या, स्वरूप व व्याप्ती, 1.2 ऐतिहासिक विकास व नवीन प्रवाह .....डॉ. शिवराम ठाकूर	01
2	1.3 राज्य संकल्पना व घटक 1.4 राष्ट्र संकल्पना, राज्य, राष्ट्र, राष्ट्रीयत्व .....डॉ. राजाराम पाटील	09
3	2.1 हार्टशोन चे दृष्टिकोन 2.2 शहरांचे गाभा क्षेत्र संकल्पना .....डॉ. बाळू राठोड	19
4	2.3 प्रभावक्षेत्र संकल्पना, वैशिष्ट्ये वितरण 2.4 राजधानी संकल्पना, कार्य, वर्गीकरण .....डॉ. संभाजी पाटील	22
5	3.1 सीमारेषा व सीमा संकल्पना वितरण 3.2 सीमा रेषा व सीमा कार्य .....डॉ. हेमंत पेडणेकर	33
5	3.3 सीमांचे वर्गीकरण 3.4 भारताच्या सीमा वैशिष्ट्ये व तंटे / वाद .....डॉ. रामचंद्र काटकर	42

- 7 4.1 मॉकेडरचा मर्मभूमी/ स्पाइकमनची रिमलँडम संकल्पना
4.2 हिंदी महासागराची भूराजनीति
.....डॉ. सुमेधा धुरी
- 8 4.3 भारताचे आंतरराष्ट्रीय पाणी वाद
4.4 भारताचा बदलता नकाशा
.....डॉ. सुधीर बुवा
- 9 5.1 निवडणूक भूगोल, व्याख्या, स्वरूप व दृष्टीकोण
5.2 निवडणुकीवर परिणाम करणारे भौगोलिक घटक
.....प्रा. रिता ठाकूर
- 10 5.3 संघटना व निवडणूक प्रदेश प्रतिनिधित्व
5.4 भारतातील निवडणूक पद्धतीसमोरील आव्हाने
.....प्रा. तेजस जयकर
- 11 लेखक परिचय

GEOGRAPHY OF RESOURCES

Dr. Moushumi Datta   Dr. Shivram Thakur   Dr. Rajaram Patil

UNICORN

Geography of Resources

Dr. Moushumi Dutta
Dr. Shivram Thakur
Dr. Rajaram Patil

1st Edition
14th January, 2021

©All rights reserved.
Price : 150/-

Cover Page Design - Dr. Rajaram Patil

Publisher: Mrs. Vidya V. Pawar
Unicorn Publication Pvt.Ltd. Satara

ISBN -978-81-931266-6-0

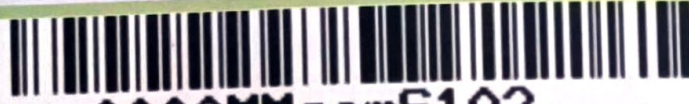
Index

Unit No.	Topic	Author
1	Introduction to the Resources- Meaning & importance of the natural resources, Factors influencing on resource utilisation and related theories, Classification of resources, Issues with renewable and non-renewable resources	Dr. Moush Dutta
2	Natural resources: over exploitation and conservation measures: Over exploitation & depletion of natural resources, Resource consumption pattern in the developed and underdeveloped countries, Need and measures for resource conservation, Sustainable use of natural resources	Dr. Rajara Patil
3	Natural Resources – Part I- Distribution of water resources on the Earth, Water consumption pattern, water pollution and water conservation, Distribution of forest resources of the world, Deforestation and forest conservation	Dr. Moush Dutta
4	Natural Resources Part II- Soil composition & factor affecting soil formation, Soil degradation and its conservation, Minerals and their classification, Use of energy mineral and conservation	Dr. Shivrao Thakur
5	Human Resources- Concept of human resource: skilled and unskilled workers, Distribution of population in the world, Concept of over, under and optimum population, Population resource regions	Dr. Moush Dutta

मुंबई विद्यापीठ
दूर व मुक्त अध्ययन संस्था

0000MMcom5102

एम. कॉम
सत्र - I (CBCS)

व्यवसाय निर्णयाचे अर्थशास्त्र

विषय कोड : 71802

प्राध्यापक सुहास पेडणेकर
कुलगुरु,
मुंबई विद्यापीठ, मुंबई

प्राध्यापक रविंद्र व. कुलकर्णी
प्र-कुलगुरु,
मुंबई विद्यापीठ, मुंबई

प्राध्यापक प्रकाश महानवार
संचालक,
दूर व मुक्त अध्ययन संस्था, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई

प्रकल्प समन्वयक :

: प्रा. राजश्री पंडित
साहाय्यक प्राध्यापक आणि साहाय्यक संचालक,
प्रभारी वाणिज्य विभाग प्रमुख
दूर व मुक्त अध्ययन संस्था, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई

लेखक

: डॉ. बालाजी सुरवसे
अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख,
कला आणि वाणिज्य महाविद्यालय, फोंडाघाट,
ता. कनकवली, जि. सिंधुदुर्ग

: डॉ. युवराज महालिंगे
अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख,
कनकवली महाविद्यालय, कनकवली,
ता. कनकवली, जि. सिंधुदुर्ग

: डॉ. यशवंत उलवेकर
अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख,
कला, विज्ञान आणि वाणिज्य महाविद्यालय,
मोखाडा, जि. पालघर

: डॉ. अविनाश जुमारे
अर्थशास्त्र विभाग, के.एम.सी. महाविद्यालय,
खोपोली, ता. खालापूर, जि. रायगड

सप्टेंबर २०२१, मुद्रण - १, जुलाई २०२२ पुनः मुद्रण ISBN - 978-93-91735-10-4

प्रकाशक :

संचालक, दूर व मुक्त अध्ययन संस्था, मुंबई विद्यापीठ,
विद्यानगरी, मुंबई-४०००९८.

अक्षर जुळणी व मुद्रण

: मुंबई युनिव्हर्सिटी प्रेस,
विद्यानगरी, सांताक्रुझ (पूर्व), मुंबई - ४०००९८

मुंबई विद्यापीठ
दूर व मुक्त अध्ययन संस्था

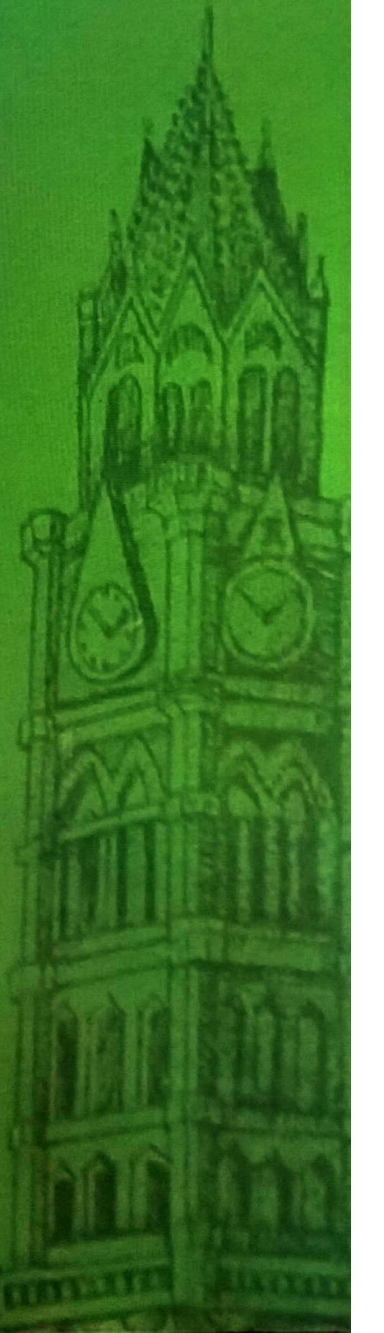

0000MBcomS103

प्रथम वर्ष वाणिज्य
सत्र - I (CBCS)

व्यावसायिक अर्थशास्त्र - I

विषय कोड : UBCOMFSI.3

प्राध्यापक सुहास पेडणेकर

कुलगुरु,
मुंबई विद्यापीठ, मुंबई

प्राध्यापक रविंद्र व. कुलकर्णी

प्र-कुलगुरु,
मुंबई विद्यापीठ, मुंबई

प्राध्यापक प्रकाश महानवार

संचालक,
दूर व मुक्त अध्ययन संस्था, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई

प्रकल्प समन्वयक

: प्रा. राजश्री पंडीत

सहाय्यक प्राध्यापक आणि सहाय्यक संचालक,
दूर व मुक्त अध्ययन संस्था, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई

लेखक

: डॉ. बालाजी सुरवासे

अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख,
कला व वाणीज्य महाविद्यालय,
फोंडाघाट तालुका, कणकवली,
जिल्हा सिंधुदुर्ग - ४१६६०१

: डॉ. अजय दिक्षित

अर्थशास्त्र विभाग,
सी.के. ठाकुर कला व वाणीज्य महाविद्यालय,
न्यु पनवेल - ४१०२०६

: प्रा. युवराज महालिंगे

अर्थशास्त्र विभाग,
कणकवली महाविद्यालय, कणकवली,
जिल्हा सिंधुदुर्ग - ४१६६०२

: डॉ. यशवंत युत्वेकर

सहाय्यक प्राध्यापक, अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख,
कला, वाणीज्य, सायन्स महाविद्यालय, मोखाडा

जानेवारी २०२१, मुद्रण - १

प्रकाशक

: संचालक, दूर व मुक्त अध्ययन संस्था, मुंबई विद्यापीठ,
विद्यानगरी, मुंबई-४०००९८.

अक्षर जुळणी व

मुद्रण

: मुंबई विद्यापीठ मुद्रणालय
सांताक्रुझ (पूर्व), मुंबई - ४०००९८

सुक्ष्मलक्षी अर्थशास्त्र

डॉ. बालाजी सुरवसे
डॉ. आनंद कांबळे
डॉ. मनिषा रा. सामंत
युवराज विठ्ठलराव महालींगे

सुक्ष्मलक्षी अर्थशास्त्र

एफ.वाय. बी.ए. पेपर-I, सत्र-I

एफ.वाय. बी.ए. पेपर-II, सत्र-II

SHETH®
PUBLISHERS PVT. LTD.

Sheth Publishers Private Limited

Our Foot Prints

- Regd. Office & Show Room** : Unit No. 4, Ground Floor, Lalwani Industrial Estate,
14, G.D. Ambekar Marg, Wadala, Mumbai – 400 031.
☎ (022) 6662 4553 / 6662 4554 FAX : 6662 4556
Email : support@shethpublishers.com
- Goa** : 'PALLAV-KUNJ', Borda, Margao, Goa, ☎ (0832) 2733436
- Pune** : 302, Mahalaxmi Chambers, 3rd Floor, Appa Balwant Chowk,
23, Budhwar Peth, Pune-411 002. ☎ (020) 24450773
- Nagpur** : Shreeniwas Apt., Mukundraj Lane, Opp. Dharampeth Mahila Bank,
Walker Road, Mahal, Nagpur – 440 002.
☎ (0712) 2737052
- Vadodara** : Joshi Brother's Krishna Krupa Miradatar's Tekro,
Navabazar, Vadodara-390001 (Gujarat). ☎ 0265-2418911 / 2411287
- Bhavnagar** : Shah & Co. High Court Road, Bhavnagar (Gujarat). ☎ (0278) 2516679

Price : ₹ 185/- only

ISBN - 978-93-89803-64-8

© Authors

First Edition : January, 2021

The book is strictly written according to the new syllabus available at the time of printing.

Every possible effort has been made to avoid errors and omissions in this publication by the Authors and the Publishers. In spite of this effort, some typographical errors might have crept in. Any mistake, error or discrepancy noted may be brought to our notice which shall be taken care of in the forthcoming edition. It is hereby notified that neither the Author nor the Publishers or seller will be liable for any damage or loss to anyone, in any manner, there from. It is suggested that to avoid any doubt the reader should cross-check all the facts, law and contents of the publication with original Government publication or notifications wherever applicable.

The text of this publication, or any part thereof, may not be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, storage in an information retrieval system, or reproduced on any disc, tape, perforated media or other information storage device, etc., otherwise, without the prior written permission of the publisher and author. No key to this book can be prepared without the prior written permission of the Publishers. Any violation will invite prosecution legal action under the Indian Copyright Act.

This book is sold subject to the condition that it shall not by way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out or circulated.

For binding mistakes, misprints or for missing pages, etc., the publishers' liability is limited to replacement within one month of purchase by similar edition. All expenses in this connection are to be borne by the purchaser.

All disputes are subject to jurisdiction of courts, tribunals and forums at Mumbai only.

Published & Printed by : Sheth Publishers Private Ltd., Unit No. 4, Ground Floor,
Lalwani Industrial Estate, 14, G.D. Ambekar Marg, Wadala, Mumbai – 400 031.
☎ 6662 4553 / 6662 4554 FAX : 6662 4556.

अनुक्रमणिका

सत्र-I

अ. क्र.	प्रकरणाचे नाव	लेखकाचे नाव	पृ. क्र.
१)	सूक्ष्म अर्थशास्त्राची तोंडओळख	प्रा. डॉ. मनिषा सामंत	१
२)	आर्थिक विश्लेषणातील मुलभूत साधने	प्रा. डॉ. मनिषा सामंत	१२
३)	अर्थशास्त्राची दहा तत्वे	प्रा. डॉ. आनंद कांबळे	२५
४)	बाजार आणि स्पर्धा	प्रा. डॉ. आनंद कांबळे	३९
५)	मागणी विश्लेषण	प्रा. डॉ. आनंद कांबळे	४५
६)	मागणीची लवचिकता	प्रा. डॉ. आनंद कांबळे	७२
७)	उपभोक्त्याची वर्तवणूक: भाग-I	प्रा. डॉ. मनिषा सामंत	९७
८)	उपभोक्त्याची वर्तवणूक: भाग-II	प्रा. डॉ. मनिषा सामंत	१११

सत्र-II

१)	उत्पादन/ निष्पत्ती विश्लेषण-I	प्रा. डॉ. बालाजी सुरवसे	१२६
२)	उत्पादन/ निष्पत्ती विश्लेषण-II	प्रा. डॉ. बालाजी सुरवसे	१३५
३)	खर्च आणि प्राप्ती विश्लेषण-I	प्रा. डॉ. बालाजी सुरवसे	१४४
४)	खर्च आणि प्राप्ती विश्लेषण-II	प्रा. डॉ. बालाजी सुरवसे	१५६
५)	घटक किंमती-I	प्रा. युवराज महालींगे	१६५
६)	घटक किंमती-II	प्रा. युवराज महालींगे	१७९
७)	विभिन्न बाजार रचनेतील समतोल-I	प्रा. युवराज महालींगे	१९४
८)	विभिन्न बाजार रचनेतील समतोल-II	प्रा. युवराज महालींगे	२०८

एकांकिका

कालच्या-आजच्या

संपादक :

डॉ. धनाजी गुरव

डॉ. राजेंद्र डोंगरदिवे

प्रा. जगदीश राणे

शब्दालय प्रकाशन

● Ekankika : Kalchya-Aajchya

● एकांकिका: कालच्या-आजच्या

● संपादक

डॉ. धनाजी गुरव

डॉ. राजेंद्र डोंगरदिवे

प्रा. जगदिश राणे

● प्रकाशन क्रमांक : ५७६

● प्रथम आवृत्ती : नोव्हेंबर २०२१

● मुखपृष्ठ रचना : कृष्णा माळवे

● © सर्व हक्क सुरक्षित

● अक्षरजुळणी

अक्षर कॉम्प्युटर, श्रीरामपूर

● प्रकाशक

सुमती लांडे

शब्दालय प्रकाशन,

पोस्ट बॉक्स क्रमांक ९०, वॉर्ड ७,

श्रीरामपूर - ४१३ ७०९

दूरभाष: ०२४२२-२१०४२५

भ्रमणध्वनी : ९८२२००८७९६,

९८२२५२५४४४

● मुद्रक

स्मिता प्रिंटर्स, पुणे

● मूल्य : ३५० रुपये

● ISBN : 978-81-94459-24-8

email-shabdalaya@gmail.com

www.shabdalaya.com

www.facebook.com/shabdalaya

Bookganga, Flipkart, Amazon Kindle

या वेबसाईटवर पुस्तके व ई-बुक्स ऑनलाईन खरेदीसाठी उपलब्ध